

LUND UNIVERSITY

Anm. av Keen, Maurice: Origins of the English gentleman : heraldry, chivalry and gentility in medieval England, c. 1300 - c. 1500

Sunnqvist, Martin

Published in:
Heraldisk tidsskrift

2003

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sunnqvist, M. (2003). Anm. av Keen, Maurice: Origins of the English gentleman : heraldry, chivalry and gentility in medieval England, c. 1300 - c. 1500. *Heraldisk tidsskrift*, 9(88), 380-382.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Origins

Maurice Keen: *Origins of the English Gentleman. Heraldry, Chivalry and Gentility in Medieval England, c. 1300 – c. 1500*. Stroud, Tempus Publishing Ltd., 2002. 192 s. Ill., 16 färgplansch, 19 svartvita bilder. £ 16,99.

Titeln till denna bok – den engelske gentlemanens ursprung – kan leda tankarna på villovägar. Under titeln klargör emellertid, att boken handlar om heraldik och närmare bestämt om gentlemanskapet, *gentility*, som en förutsättning för förande av vapen.

Den fråga som boken skall besvara har formulerats av Sir Anthony Wagner. Han uttryckte i ett brev till Maurice Keen sin önskan att veta mera om tidpunkten och omständigheterna för förändringen av heraldiken från det praktiska användandet av heraldiken i krig och tornering till nästa fas då heraldiken mer kom att associeras med status, närmare bestämt som ett tecken på ett anspråk på status som gentleman eller adelsman.

Något skall här genast sägas om begreppet *gentleman*. I England är en förutsättning för att en person skall kunna förlänas vapen, och därmed alls ha rätt att föra vapen, att vedertörande är åtminstone gentleman, eller som det numera i vapenrättsliga sammanhang uttrycks, att vedertörande är *eminent*. Kriterierna för detta begrepp är symmetriska och klara, men faktorer som jord innehav, bildning, samhällsställning och yrke spelar in. En gentleman under *the nobility* och under *baronets* och *knights*. Kan-ske kan gentlemanbegreppet i någon mening jämföras med det gamla svenska begreppet "ofrlöse ståndspersoner".

Som en väsentlig källa för undersökningen använder Maurice Keen materialet från Court of Chivalry. De typer av mål som föll inom

domstolens jurisdiktion var bland annat mål rörande avtal mellan kungen och en militär befälhavare som ställde stridskrafter till förfogande, lösensummer och tagande av krigsfångar, dueller, förräderier, samt tvister om heraldiska vapen. Den *law of arms* som Court of Chivalry tillämpade utgjordes av de sedvanor som reglerade riddares och soldaters beteende i krig. Bland dessa sedvanor fanns bland annat torneringarnas regler, erfarenheter från korstågen och – i synnerhet – romersk rätt. Domstolen var en militärdomstol och en domstol för riddertliga frågor, och domarna – *Lord High Constable* och *Earl Marshal* – var inte jurister utan de två högsta militära befäringshavarna.

Det väsentliga för att en viss släkt skulle anses ha rätt till sitt vapen var, enligt Keen, att vapnet hade funnits en lång tid i släkten och att det hade gjorts känt för omvärlden genom användande i krig och tornering. Detta strider delvis mot G. D. Squibs slutsats av samma material (*The High Court of Chivalry*, Oxford 1959, s. 179 ff.), eftersom Squibb anser att en genom användande av vapnet uppfyllt presumtion för umminnes hävd var vad som krävdes för att vapnet skulle anses bevisad. Keen lägger större vikt vid kriteriet att vapnet skall ha gjorts känt för omvärlden. Båda synes dock vara överens om att två släkter oberoende av varandra kunde inarbeta en rätt till samma vapen, och att det väsentliga inte var vem som antog vapnet först. Att vapnet görs känt för andra är ju också en förutsättning för att någon sedan skall kunna vittna till stöd för att umminnes hävd föreligger.

För att besvara Sir Anthony Wagners fråga har Keen gått igenom de tre mål där rättgångshandlingarna har bevarats i avskrift: tvisterna om vapnen azure a bend or (Scrope v. Grosvenor), *argent a lion rampant sable crown-*

ned and armed or (Burnell v. Morley, Lovell v. Morley) och *or a manche gules* (Grey v. Hastings). I målen hördes ett stort antal vittnen om när de hade sett parterna och deras förfäder föra det omtvistade vapnet och om de hade sett föremål – gravstenar, glasfönster, textilier – på vilka vapnet representerade endera parten. Domarna begav sig också till kyrkor för att själva se gravmonument med mera. Vittnena tillfrågades om sina egna meriter, militära och andra, samt huruvida de var vapenförande, och också dessa upplysningar om vittnena kan ligga till grund för slutsatser om den historiska utvecklingen.

Inledningsvis i boken beskriver Keen den första perioden, då heraldiken användes praktiskt i krig och tornering. Denna period kännetecknas av att vapnen samtlades i vapenrullor vid olika viktiga händelser såsom slag och torneringar. Så gott som endast *knights*, det vill säga riddare, förde då vapen. Ännu när 1200-talet övergick i 1300-tal var heraldiken i detta skede. Det förhållandet att heraldiken redan under 1100-talet också kunde ge associationer till bärarens samhällsstatus hindrar inte, att det var den militära funktionen som då var den väsentliga. I dessa associationer låg emellertid ett frö till den kommande utvecklingen.

Vid 1500-talets början hade övergången till det andra skedet ägt rum. Vid häroldsvisitationer och vapenförlänningar accepterades även personer utan militära meriter såsom berättigade att föra vapen. Den av Sir Anthony Wagner efterlysta förändringen skedde således mellan sekelskiftena 1300 och 1500. Redan under sent 1300-tal nämndes för första gången häroldernas rätt att förläna vapen.

Keen analyserar det historiska skeendet mellan åren 1300 och 1500. Han diskuterar särskilt i vilken grad hundrårskriget 1337-1453 mellan England och Frankrike medförde

rätt för gentlemanklassen att föra vapen. Under perioden förändrades den engelska krigföringen: 1300-talets krig karaktäriserades från engelsk sida av korta och oftast lyckade räder in i Frankrike, den så kallade *chevauchée*. Kärnan i armén var riddare som deltog i ett eller flera fälttåg men som inte ständigt sysslade med krigföring. Under 1400-talets krig, däremot, var de engelska krigförande riddarna mer permanent i Frankrike och blev därmed mer specialiserade som krigare.

Under 1300-talet kom *esquire*-rangen att utkristallisera sig som en särskild kategori under knight-kategorin. Vapenrullorna hade därtills som lägst redovisat *knights bachelors* som vapeninnehavare. Nu tillkom *esquires*. 1379 års *poll tax* inddelade aristokratin i hertigar, grevear, baroner, *knights banneret*, *knights bachelor* och *esquires*, härunder fanns en skarp gräns mot den övriga befolkningen. Tydligen började *esquires* anta vapen under fälttåg, vilket accepterades av omgivningen.

Fram till år 1417 hade engelsmännen, eller i vart fall de engelska krigarna, rätt att själva anta vapen. Det året införde Henrik V bestämmelsen, att ingen fick föra vapen som inte hade rätt till det genom sina förfäder eller genom en vapenförlänning. Att vara lägst *esquire* och innehavare av vapen blev också en förutsättning för rätt att delta i krig. På detta sätt knöts rätten att föra vapen till *esquire*-graden.

När hundrårskriget upphörde år 1453 upphörde också möjligheten att komma sig upp genom att framgångsrikt delta i kriget. Demilitariseringen ledde till att heraldiska vapen allt mindre kom att förknippas med krigstjänst. Specialiseringen av vissa riddare och *esquires* på krigstjänst ledde till att personer med motsvarande samhällsställning vilka hade specialiserat sig på annat, tex. juridik eller handel, gjorde anspråk på att också få föra vapen. När

detta anspråk erkändes av omgivningen kännetecknade förandet av vapen tillhörighet till en viss samhällsstatus.

Under 1400-talet bildades en kategori gentlemän under esquire-kategorin. Till stor del berodde detta på en ny bestämmelse om att motpartens titel måste anges i stämningar. Gentlemannatiteln kom då till pass, eftersom *gentility* var en egenskap som delades av lordar, knights och esquires men inte tillkom den övriga befolkningen. De personer som var strax under esquiregraden kunde då anses vara *mere gentlemen*. Gränsen mellan gentlemännen och den övriga befolkningen var, och är, som anförts ovan, mycket vag.

Enligt Keen tog heraldiken steget från fas ett till fas två i Sir Anthony Wagners fråga, när de som inte hade deltagit i krig men som ansågs jämnställda med krigarna började föra vapen. Steget togs successivt under 1300- och 1400-talen, och har mycket att göra med de ändrade krigsförhållandena. Staten erkände de civila yrkenas statushöjning genom att härolderna förlånade vapen till exempel jurister och handelsmän.

På ett intressant och detaljerat sätt och med många exempel berättar Maurice Keen historien

en om hur heraldiken i England tog steget från att användas i krig och tornering till att vara en statussymbol. Keen gör en djupdykning i källmaterialet och sätter in heraldiken i sitt medeltida och rättshistoriska sammanhang. Han beskriver ett komplicerat skeende, där olika omständigheter för heraldiken bort från sin ursprungliga funktion men ger den en annan funktion istället.

Grundläggande för heraldiken i de båda avseendena är emellertid att vapnet utgör ett kännetecken för en släkt och dess medlemmar och att det är värt mödan att kämpa för ensamrätten till kännetecknet. Boken pekar framför allt på betydelsen av omgivningens erkännande. I det första skedet låg erkännandet i de övriga riddarnas acceptans av ett nytt släktrvapen. I det senare skedet formaliserades erkännandet genom häroldsvisionerna och häroldernas vapenförlåningar.

Slutligen skall också bokens utformning framhållas. Den är rikt illustrerad med sexton vackra färgplanscher och nitton svartvita bilder. Som markering mellan olika avsnitt används dessutom vapensköldar från den första bevarade rullan över förlånade vapen.

Martin Sunnqvist